

rum, prout celebritas exposcebat, quamvis in medio fere cursu orationis mandatum fuerit oratori properare ad finem, vel ad evitandum Barenis incommodum, languentis adhuc, vel, ut a quibusdam est dictum, quod instaret hora a planetariis designata et destinata, videlicet XVII. diei iam dicti. Ipsi sciunt. Id certum est non cessasse pluviam per totum hunc diem usque ad hanc horam noctis secundam, qua scribo et quod rare his mensibus accidit, supervenerunt tonitrua et fulgura et omnis fere species procellarum. Deus bene vertat. Commendo me etc. Die XXV. novembris MCCCCLXXXVII.

(Szeged.)

HUSZTI JÓZSEF.

Adatok Nyéki Vörös Mátyás műveinek bibliográfiájához.

KÖMÍVES Nándor Kolos *Nyéki Vörös Mátyás élete és munkái c.*, 1918-ban Csornán megjelent könyvében felsorolja Nyéki *Dialogusának* és *Tintinnabulumának* általa ismert kiadásait. A kiadások KÖMÍVES összeállította lajstroma azonban igen hiányos. A *Tintinnabulumnak* csupán csak 8 kiadását említi, holott nekünk az általa említettek *kivül* még 13-ról, vagyis összesen 21-ről van tudomásunk. Legyen szabad azért KÖMÍVES szerfelett hiányos jegyzékét a következő kiadásokkal kiegészítenem:

1. *Tintinnabulum... Löcse, 1720.* 12r. (SÁNDOR István még e művet G. KOHÁRI Istvánénak tartja. Magyar Könyvesház. 1803. 78. l.)

2. *Ugyanaz. H. n. 1725.* Kis 8r. Leírja PETRIK *Tsengetyű* vezérszó alatt. (Magyarország bibliographiája. III: 689. Jelzése szerint megvan az egyetemi könyvtárban. SZINNYEI e kiadást nem említi.)

3. *Ugyanaz. Kassa, 1729.* 12r. A *Dialogussal* együtt jelent meg közös címlappal, folytatólagos lapszámozással, de a *Dialogusnak* a 99. lapon külön címlapja is van. *Ez eddig ismeretlen együttes kiadás* könyvészeti leírását, mivel sem PETRIK, sem SZINNYEI nem említi, ideiktatom: TINTINNABULUM | TRIPUDIANTUM; | az az | A' Földi részeg Szerencsének és | dicsőségnek álhatatlan lakodal- | mában Tombolók | JORA-INTÓ | CSENGETTŰJE, | Melly a' Világ csalárdságot, az EM- | BER NEGY UTOLSÓ DOLGAINAK zengé- | sével, kinek-kinek eleibe adgya. || [Vignetta.] DIALOGUS | az az | Egy kárhozatra szállott TEST- és LELEKNEK, egy-máfsal való keferves, és | panafzolkodó | BESZÉLGETÉSE. | [Vignetta.]— | KASSÁN az Akadémiai Bötűkkel | Frauenbeim János által, 1729. || A Dialogus külön címlapja:)(99)(— | DIALOGUS, | az . az: | Egy Kárhozatra-fzállott | Gazdag TEST és

LELEK-nek, | síralommal tellyes, Egy-máffal — | való keserves panasz-
kodó | BESZELGETESEK. | *Melly minden ártatlan-élet szerető em-
bernek, üdvösséges példával. rettentő ősz- | tón lehet az Isteni félelemre, és
az örök | Böldegságnak keresésére.* | Mellyet régenten egy Sz. Jámbor |
Ejjeli Jelenéfnak csuda látáfa-fzerént, | irt vólt Deákúl: | *Añak utána
a Nemes Magyar Nemzet- | nek is, Mennyei buzgo indúlatnak brvendetes |
Ki-vánsági fel-ferkentése kedvéért, maga | nyelve szóllására hozattatott.* |
Nyéki VÖRÖS MATYAS-, GYÖRI | Kanonok-, és Pápóczi Præpoft
altal. || [*Vignetta.*] 12r. 165 l. + LAISTROM 3 lap. Börhátú bibula-
kötésben. Teljesen ép példány. A sárospataki ref. főiskolai könyvtár
tulajdona. Egykori tulajdonosa 1765-ben Diós Ferenc volt Nagykaposon.
Az utótáblán BALAS KATI IRÁSA följegyzés olvasható. Könyvtári jel-
zete: M. 506/a-b. 1802-ben került főiskolánk könyvtárába.

4. *Ugyanaaz. Nagyszombbat, 1729.* 16r. Leírja PETRIK *Tintinnabulum*
vezérszó alatt. (Magyarorsz. bibliogr. III: 642—3 l.) Jelzése szerint meg-
van a Nemzeti Múzeum és a budapesti egyetem könyvtárában.

Megjegyzem itt, hogy KÖMÍVESnek az 1738-iki kiadásról csupán
csak az UJVÁROSSY SZABÓ könyvéből van tudomása, mert azt írja, hogy:
«UJVÁROSSY SZABÓ Gyula is említ egy kiadást 1738-ból, részletesebb
leírását azonban nem adja». (59. l.) E részletes leírást azonban meg-
találhatta volna KÖMÍVES PETRIKNél (Bibliogr. III: 643.), akitől meg-
tudhatta volna, hogy azt Kolozsvárott nyomtatták s megvan a Nemzeti
Múzeum könyvtárában. SZINNYEI e kiadást nem említi.

5. *Ugyanaaz. Buda, 1747.* 12r. (SÁNDOR István: Magyar Könyves-
ház. 1803. 101. lap. Gróf KOHÁRI Istvánénak tartja.)

6. *Ugyanaaz. Buda, 1767.* 12r. Leírja PETRIK *Tsengetyü* vezérszó
alatt (III: 688. l.) Jelzése szerint megvan a Nemzeti Múzeumban. Említi
e kiadást SZINNYEI is. (XIV: 1337.)

7. *Ugyanaaz. Kolozsvár, 1768.* 12r. Leírja PETRIK *Tintinnabulum*
vezérszó alatt. (III: 643. l.) Lelöhelye: Nemzeti Múzeum. SZINNYEI e
kiadást nem említi.

8. *Ugyanaaz. Pozsony és Kassa, 1781.* Említi SZINNYEI. (XIV: 1337.)
PETRIK e kiadást nem ismeri.

9. *Ugyanaaz. Buda, 1784.* Kis 8r. Leírja PETRIK *Tsengetyü* vezérszó
alatt. (III: 689. l.) Lelöhelyéül a Nemzeti Múzeumot jelöli meg. Említi
SZINNYEI is.

10. *Ugyanaaz. Buda, 1790.* Ez az eddig ismeretlen kiadás a sárospataki
ref. főiskolai könyvtár tulajdona. Könyvészeti leírását, mivel ezt sem

PETRIK könyvészeti műve, sem SZINNYEI nem ismeri, ideiktatom: AZ FÖLDI RÉSZEK' | SZERENTSEINEK | ÁLLHATATLAN LAKA- | DALMÁBAN TOMBOLÓK' | JÓRA INTÓ | TSENGE- | TYÜJE, | *Melly* | A' VILÁG' | TSALÁRDSÁGÁT | AZ EMBER' | NÉGY UTOLSÓ DOL- | GAINAK ZENGÉSÉVEL | Kinek-kinek eleibe adja. | BUDÁN, | — | Nyomtatott 1790-dik éftendőben. || 8r. A—D(8) iv, 32 számozatlan levél. Az «Erkölti Apró Énekek etc. Gyűjteménye» című, ponyva-irodalmi termékeket tartalmazó gyűjtélékes kötet első darabja. Könyvtári jegye: MM. 33/1.

11. *Ugyanax. Pozsony és Kassa, 1792.* 8r. Megvan a kúnszentmiklósi ref. főgimnázium könyvtárában. (PÁTKAY Imre: A kúnszentmiklósi ref. gimnázium könyvtárának katalógusa. 1908. 38. lap.)

12. *Ugyanax. Buda, 1809.* Kis 8r. Leírja PETRIK (III : 689.) *Tsengetyű* vezérszó alatt. Lelőhelyéül a budapesti egyetemi könyvtárt nevezi meg. SZINNYEI nem ismeri.

Hogy a Tintinnabulumnak PETRIKTól *Tintinnabulum* és *Tsengetyű* vezérszók alatt felsorolt kiadásait KÖMÍVES nem vette figyelembe, annak valószínűleg az lehet az oka, hogy a NYÉKI VÖRÖS műveire vonatkozó adatokat csak a *szerző* neve (NYÉKI-VÖRÖS, vagy Vörös) s nem Tsengetyű és Tintinnabulum vezérszók alatt kereste. Tudott dolog ugyanis, hogy NYÉKI műveinek több kiadása az ő neve nélkül jelent meg.

13. *Ugyanax. (Lőcse?) XVII. század második fele.* Végül ide kell soroznom, szerintem, egy lőcsei kiadásnak 2 levélnyi töredékét, melyet 1910 őszén SZKÁROSI Gusztáv özörényi ref. lelkész könyvtárában egy könyvtáblából fejtettem ki s amely most a sárospataki könyvtaré. Egy 8r. alakú, lapszámozás nélküli kiadásból való ez. A lapok felirata: «III. RESZE | AZ POKOLRÓL. || E töredék magában foglalja a 3. rész «Hogy a' Pokol béli Kínokról-való gondolkodás a büntől elrettentí az embert» feliratú első szakaszának 9. versszakbeli 2-ik sorától a 18. versszak végéig, továbbá ugyane rész 4-ik szakaszának (Az el-kárhozott Léleknek intése) 3-ik versszakbeli 3-ik sorától a 12. versszakbeli 2-ik soráig. *Töredékünket* a Magyar Nemzeti Múzeum Széchenyi Orsz. Könyvtárának osztályigazgatósága, kérésemre, szíves volt egybevetni a lőcsei XVII. századi kiadással s az eredmény az lett, hogy töredékünk nem egyezik a múzeumbeli lőcsei kiadással. A pozsonyi 1676-iki és helynélküli 1699-iki kiadással sem egyezik, mert azok 12r alakúak; nem egyezhet az 1672-iki kolozsvárral sem, mert az meg 4r. alakú. Az 1644-iki pozsonyi kiadással, sajnos, nem lehet összehasonlítani, mert egyetlen példánya a

gömöri ev. esperesség rozsnयोi könyvtárából végkép elveszett. Más kiadásokkal való tüzetes egybevetés céljából betűhíven idézem töredékünk egyik helyét.

[III. rész első szakaszának 9. versszakbeli 2. sora a lapfelirattal együtt: AZ POKOLROL | KI még álmodban-is nem törte elmedet; | Ugyane levél versoján: III. RESZE | Veszett stb. [14-ik vszak kezdete.]

Annak igazolására, hogy NYÉKI művei valóban kedvelt olvasmányok voltak, megemlíthette volna KÖMÍVES azt is, hogy BOD Péter, *Szent Hilarus*ának végén, az örökkévalóságról szóló kérdésben idézi a *Tsengetyűnek* «Az véghetetlen örökkévalóságról szóló» szakaszát (Igazság-szerető, te tudós számvető... 2 sor kivételével), egy olyan kiadásból, amelyben e részlet a 79. lapon olvasható. Érdekes dolog, hogy BOD Péter még nem tudta, hogy a *Tintinnabulum* a NYÉKI műve, mert így ír róla: «Az örökkévalóságot hogy szemléltette *valaki* amaz rendes Könyvetskében [Tengetyű (így!) 79.], nem sajnálom ide által írni, minthogy annál jobbat én sem tudok írni». Hogy BOD melyik 1760 előtti kiadást használta, azt még nem sikerült megállapítanom. Talán az 1672-iki 4r. alakú kolozsvárit. NYÉKI műveinek olvasott voltát és közkedveltségét igazolja az is, hogy KOCSI CSERGŐ István, a gályarab Bálint fia, a sárospataki főiskolai könyvtárban 403. szám alatt őrzött s 1720—1722-ben külföldi tartózkodása alatt készített kéziratos kötetébe (ismertetését lásd Sárospataki Ref. Lapok 1911. 9—11. szám), a 659—661. lapokra, két régi vers mellé «*Jeles ének a Világ megútálásáról*» címmel beírta a *Tintinnabulum*nak «A Mulandó Világtól való bulcsuzás az örökkévalóságért» c., Mit használ kérlek a világ kezdetű szakaszát (ez NYÉKI legsikerültebb s legkedveltebb verse!) s alá e forrásjelzést: «*Tsengetyűből*».

De megvan NYÉKI e kisebb költeményének többé-kevésbbé eltérő változata a sárospataki főisk. könyvtár kézirattárának három versgyűjteményében is. Ezek: 1. *Dávidné 'Soltári*. DARÓCZI József székelyudvarhelyi városi tanácsos versgyűjteménye 1790—91-ből. 96. szám alatt 1—7. versszak; 2. *Batta Bálint* sárospataki tógátus diák *Melodiárium*ában (XIX. sz. eleje) a 70. lapon (1—9. versszak); 3. a *Felvidtő* c., 1824-ből való dalgyűjtemény (131. sz. kötet) 172. lapján, hol a legteljesebb (1—10. versszak). KÖMÍVES NYÉKI e költeményének eredetét így állapítja meg: «Kidolgozása eredetinek mondható, de kifejezései, képei és hasonlatai kölcsönzések». Szerintem ez az ének Sz. Bernát, (mások szerint) a *Jacoponus* híres «Cur mundus militat sub vana gloria» kezdetű, a világ

hiábavalóságáról szóló himnuszából, továbbá a «Heu quid homines sumus s végül a Puri soles, alti colles lapsam fidem gemite» kezdetű, hasonló hangulatú s a *Cantus Catholicibus*ban meglevő (1735-iki kiad., 311—316. l.) régi egyházi énekekből van szerkesztve, illetőleg a bennök levő gondolatok variációi.

Végül megemlítem még, hogy ERDÉLYI János *Magyar Népköltési gyűjteményének* III-ik kötetében (102. l.) NYÉKI e legsikerültebb versének 1—10. versszakos változata a fentebb említett *Felvidtő* c. sáros-pataki kéziratos versgyűjteménybeli szöveggel azonos, úgyannyira, hogy csak a versszakok sorrendjében van eltérés. Így valószínű, hogy épen ez a kézirat volt ERDÉLYI forrása. HARSÁNYI ISTVÁN.

A nápolyi Biblioteca Nazionale magyar vonatkozású kéziratai.

1926 tavaszán a nápolyi Biblioteca Nazionaleban dolgoztam és ekkor merült fel bennem az a gondolat, hogy felkutatom azokat a kéziratos anyagokat, melyekben egészben vagy részben magyar tárgyat találok. Feladatomban nem volt könnyű, egyrészt a kéziratos anyag gazdagsága miatt — csak a tulajdonképeni nemzeti könyvtár 8387 manuscriptummal rendelkezik¹ — részint a könyvtár állapota miatt. A könyvtár t. i. helyet változtatott, a Museo Nazionale épületéből átköltöztették a Palazzo Realeba, hol még rendezés alatt áll. A gyönyörű kis dolgozó-terem, melynek terraszja a tengerre néz, meglehetősen messze esik a könyvtárhelyiségektől, minek következtében a kiszolgálás nehézkes, nagy idővesztéssel jár, ami főleg a kiszámított idővel dolgozó idegenre kellemetlen. Hogy mégis célt értem, azt annak a lekötelező előzékenységnek köszönhetem, melyet a könyvtár tisztviselői, de főleg lovag dr. BRESCIANO Giovanni főkönyvtáros részéről tapasztaltam.

A kéziratos anyag egy része középkori kodex, a másik, nagyobb rész, modernebb anyag. Tartalmát tekintve a leggazdagabb theologiai és egyházas irodalom (nagy számban vannak missalék, breviariumok, psalteriumok), gazdag a jogi-, főleg az egyházjogi-irodalom, valamint gazdagon van képviselve a középkori orvostudomány is. *Aránylag* szegényesebb a történelmi és irodalomtörténeti anyag.

A következőkben a magyar vonatkozásokat lehetőleg teljesen közlöm, természetesen a kiadott, vagy már ismertetett kéziratos anyagokat csak épen megemlítem.

¹ L. Minerva (német) 1921. évf.